

Apie Kudirkos Naumiestį, kuriame gimė kiekvienam lietuviui įsimintinos tiesos, kodėl apie jas reikia kalbėti dabar, nes vėliau gali būti per vėlu, kalbamės su „Lietuvos himno gimtinės“ autoriumi, knygų ir studijų apie Kudirkos Naumiestį recenzentu vilniečiu Romu TREIDERIU.

- Esate inžinierius, 16-os techninių išradimų autorius, renkate istorinę medžiagą apie Kudirkos Naumiestį, jo apylinkėse gimusias ir kūrusias asmenybes, parašėte knygą, tyrinėjate „Tautiškos giesmės“ prasmę. Kas jus įkvepia tokiam plačiam kūrybos diapazonui?

- Kudirkos Naumiestis išsaugojo daug V.Kudirkos atminimo ženklų, o aš esu naumiestietis iki šaknų. Senajame mieste mokiausi V.Kudirkos pradžios mokykloje, sugriautame karo mieste - jo vidurinėje mokykloje. Miesto įvykiai ir jo žmonės man yra giliai įstrigę atmintyje. Nors daug kas mano, kad esu tolokai nuo literatūros, niekada nebuvau nutolęs nuo istorijos ir kultūros. Tiesą sakant, manęs daug kas klausia, kas parašė vieną ar kitą straipsnį mano knygoje. Atsakau: niekas kitas, kaip aš. Esu išradėjas, turiu patyrimo ieškoti, tyrinėti, spręsti pasitelkiant logiką

Ar sustojus giedoti „Tautišką giesmę“ daugeliui bent šmėsteli mintis, ką norėjo mums pasakyti jos autorius Vincas Kudirka? Pasienio su Rusija miestelyje Kudirkos Naumiestyje (tuometis Vladislavovas) gimusių didžiojo varpininko ketureilių mintį aiškino ne vienas profesorius. Įžvelgę giesmėje priesakų daugiau, nei yra eilučių, perskaitė filosofinę, net evangelinę prasmę. Vargu. Pats V.Kudirka dar anksčiau, negu buvo išspausdinta giesmė, yra pasakęs: „Parašiau himną lietuviams“. Ar liksime lietuviams, jeigu šiandien neįsiklausysime, ką mums sako Lietuvos himnas?

Imanto Sidarevičiaus nuotr.

Indulgencija prie Vinco Kudirkos testamentu

nebuvo sunku. Logiką pasitelkęs išnagrinėjau ir V.Kudirkos „Tautišką giesmę“.

- Kam skyrėte savo knygą?

- Rašiau jaunimui. Anksčiau esu talkinęs apie Lietuvos himną rašiusiems prof. Gintautui Česniui ir Birutei Kulnytei, prof. Reginai Koženiauskienei. Vėliau man kilo idėja himną patyrinti pačiam. Išnagrinėjau visų autorių darbus apie himną ir pradėjau svarstyti, kaip suprasti autoriaus įsakymus. Suvokiau labai svarbų dalyką: kiekviena himno eilutė byloja ne į mus visus, o į kiekvieną iš mūsų. Kalbėjimą su visais V.Kudirka suvokė kaip kalbėjimąsi su niekuo. „Tautiškos giesmės“ tikslą radau nagrinėdamas loginius ryšius posmuose tarp eilučių ir pačių posmų. Esu išradėjas, o išradimai grindžiami logika. V.Kudirka taip pat buvo logikos žmogus, o kai randi logikos seką, tendencingai aiškinti neišeina.

Mano galva, „Tautiška giesmė“ yra V.Kudirkos testamentas Lietuvai. Kitaip nei kai kurie kiti autoriai, V.Kudirkos radau tik tris priesakus. „Tautiškoje giesmėje“ žymiausias XIX a pabaigoje tautinio atgimimo veikėjas, rašytojas, muzikas, „Varpo“ redaktorius V.Kudirka ragina tautą, kiekvieną mūsų kurti šviesią ir teisingą Lietuvą, tam stiprybės semiantis iš Lietuvos, Tėvynės mūsų, didvy-

rių žemės, praeties. Pirmas jo priesakas - dorybė, antras - dvasinė kultūra, o trečias - meilė Tėvynei. Vykdydamas V.Kudirkos priesakus kiekvienas iš mūsų sukurtų šviesią ir teisingą Lietuvą, kurioje viešpatautų dorybė, dvasinė kultūra ir meilė Lietuvai. Labai gaila, kad eiti dorybės takais sunkiai ne visiems sekasi. Dorybė tuo metu, kai gyveno V.Kudirka, ir dabar gali būti aiškinama skirtingai. Bet viena dorybės prasme dorybė nepasikeitė. Tai teisingumas. Gaila, kad, užuot kūręs šviesią ir teisingą Lietuvą, jaunimas bėga nuo jos į užsienį.

- Gal žmonės į užsienį ne iš gero bėga?

- Išvažiuoja ir dėl ekonominių sumetimų, ir dėl to, kad jauniems žmonėms neįskiepyta meilė Lietuvai. Bandžiau tyrinėti, kodėl išvažiuoja, kalbėjausi su jaunimu. Ne vienas atsakė: „Manęs su Lietuva niekas nesieja. Nei jos dainos, nei kultūra. Visai nesvarbu, kur gyveniti, ten ar čia“. Pragyventi užsienyje tikrai šviesiau. Užsienyje jie gauna daugiau pinigų, daugiau pramogų, bet negauna Lietuvos kultūros. Man atrodo, bėgant laikui išvažiavusieji supras, kad ekonomika yra dėl pragyvenimo, o kultūra - tai, dėl ko verta gyventi. „Tautiška giesmė“ netinka užsienyje gyvenantiems lietuviams. Jeigu jie norėtų eiti „keliais dorybės“,

dirbtų mūsų valstybės naudai. Einant dorybės takais, negali būti valstybėje kyšininkų, kontrabandos, korupcijos.

Man labai gaila, kad žmonės gieda „Tautišką giesmę“ ir net labai suvokia jos prasmę. Kurti šviesią ir teisingą Lietuvą reikia pradėti nuo teisingumo, o teisingumo Lietuvoje labai trūksta. Paimekime Lietuvą sujaukusį pedofilijos skandalą. Jame nėra teisingumo, ir visi tai žino. Jaunuomenė žiūri į vyresniuosius, jeigu vyresnieji neteisingai elgiasi, tą patį darys ir jaunuomenė.

- Ką daryti, kad meilės Lietuvai rastųsi daugiau?

- Pradėti reikia nuo mažumės. Turiuosi su viena autore, kad parašytų knygą apie Lietuvos himną vaikams, turiu surinkęs iliustracijas. Norėčiau, kad tokia knyga pakliūtų į mokyklas ir dar pas jaunesnio amžiaus vaikus. Anksčiau bandžiau kalbinti kelis autorius parašyti tokią knygą vaikams, bet jie atsisakė. Matai, neišeina rašyti vaikams, jų per aukštas lygis.

Darželyje dirbanti viena pažįstama visus vaikus išmokė Lietuvos himno. Neišaiškino, bet nors išmokė. Ir tai gerai. Aš nesivaikau pelno, man jo nereikia, svarbu padaryti gerą darbą. O kad jį galima padaryti, pats įsitikinau per savo penkerių metų proanūkį. Stengiuosi pradėti diegti jam pasididžiavimą

Lietuva ir tai darau per Lietuvos istorijos mokymą. Berniukas yra labai imlus, jis jau atpažįsta Lietuvos kunigaikščius, žino Žalgirio mūšį. Kalėdoms berniukui padovanojau brangų žaislą ir knygą. Apsidžiaugiau pamatęs, kad mažylis pirmiausia paėmė į rankas knygą, o ne brangų žaislą. Vadinasi, mano pamokos nebuvo veltui. Lietuvos himno esmę vaikams aiškinti reikia pradėti nuo kiek įmanoma jaunesnio amžiaus. Mokyklose istorija dėstoma, bet per silpnai. Patys mokytojai galbūt patriotiškumu nedega. Tai sakau iš savo patirties. Į paminklinio akmenų atidengimą Kudirkos Naumiesčio kapinėse pirmajam Lietuvos sociologui Pranui Dielininkaičiui neatėjo nė vienas mokytojas. Atvažiuovome didelę grupę vilniečių, pakalbėjome, ir tiek.

Pagrindinė blogybė, kad mokyklose dirba patriotizmo neturintys mokytojai. Kodėl mokyklų baigiamuosiuose egzaminuose, per literatūros pamokas negalėtų būti temų, paremtų „Tautiškos giesmės“ priesakais? Mokyklose pirmiausia ne seksologijos pagrindus reikia aiškinti, o V.Kudirkos priesakus. Jeigu to nebus, Lietuva vėl bus nuvairuota į Rusiją ir tam dedamos didelės pastangos.

- Visam tam reikia laiko, kurį jau prarandame. Ką galima padaryti dabar, nedelsiant?

- Visų pirma, ką reikėtų daryti dabar, tai į Seimą, kitas valstybės valdymo institucijas nerinkti tų, kurie nesilaiko trijų V.Kudirkos priesakų: nesilaiko dorybės, nesiekia dvasinės kultūros ir nemyli Lietuvos. Visuomet, kai nebežinome, ką daryti, reikėtų kreiptis į V.Kudirka. Jo laikais jaunimas dvasinės kultūros sėmėsi iš tėvų, mokyklos. Mūsų laikais mokykla tautiškumo pagrindų neduoda, o jei ir duoda, tai per silpnus. Stebint kai kuriuos piliečius, kurie deklaruoja ateinantį rudenį eisiantys į Seimą, neatrodo, kad jie rengtųsi į įstatymų leidimo kalvę nešti meilę Lietuvai. Panašiau, kad veržiasi į Seimą lyg prie lovio. Negalima sakyti, yra ten ir dorų žmonių, kurie dirba „vardan tos Lietuvos“. Jeigu jų nebūtų, Lietuva seniai būtų prazūvusi.

► Informacija

Praejusiais metais išėjusios knygos „Lietuvos himno gimtinė“ (šiomis dienomis turėtų pasirodyti antrasis leidimas - red. past.) autorius R.Treideris muziejininkams, istorikams neblogai pažįstamas. Daug jis yra paaukojęs jam žinant Kudirkos Naumiesčio apylinkėse gyvenusių iškilų asmenybių kultūrinį palikimą. Maždaug trečdalis R.Treiderio surinktų ir nupirktų eksponatų yra tapę Kudirkos Naumiestyje įrengto V.Kudirkos muziejaus nuosavybe. R.Treiderio archyvuose galima rasti tokios ikonografinės medžiagos apie Kudirkos Naumiestį ir „Varpo“ kelių originalų, kurių neturi niekas Lietuvoje. Dalis jų sugulė į knygą „Lietuvos himno gimtinė“, dalis saugoma būsimiesiems knygos apie „Tautišką giesmę“ leidimams.

Eltos nuotr.

Kodėl Seimas nenorėjo sudaryti komisijos banko „Snoras“ bankrotui tirti?

Iš praeitų metų Lietuvai labiausiai sukretusių įvykių turbūt būtų banko „Snoras“ bankrotas visuomenėje sukėlė daugiausia sumaištis ir klausimų. Dėl šio skandalo – kitaip to net nepavadinsi – kilo labai daug diskusijų tiek ekonomikos, tiek finansų sektoriuje, tiek ir tarp paprastų šalies gyventojų.

Kita vertus, stebint tolesnę įvykių eigą iš šalies, vis labiau susidare išpūdis, kad būtent Vyriausybė priiminėjo sprendimus ir buvo procesų priešakyje, o Seimas tarsi liko nustumtas į šalį. Žinant, kad pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją Seimas yra aukštesnė valdžios institucija, daug kam iškilo dar daugiau klausimų, kurių svarbiausias turbūt – kodėl Seimas šioje istorijoje vaidina tokį pasyvią vaidmenį ir delsia bei, panašiu, nenori sudaryti komisijos banko „Snoras“ istorijai tirti? Apie tai ir pakalbėsime šioje ŽALGIURIO NACIONALINIO PASIPRIEŠINIMO JUDEJIMO diskusijoje, kurioje dalyvauja Lietuvos Respublikos Seimo narys Jurgis RAZMA, pirmoji Lietuvos Respublikos Vyriausybės vadovė prof. Kazimiera PRUNSKIENĖ, Lietuvos Respublikos Seimo narys Valentinas MAZURONIS ir filosofas Vytautas RUBAVIČIUS. Diskusiją vedė žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Kodėl net keletą kartų buvo atidedamas Seimo sprendimas, kad neriki sudaryti komisijos?

J.RAZMA: Mūsų veiksmais gal tik buvo padaryta šiek tiek didesnė pauzė. Kodėl mes entuziastingai nepuolėme pritarti tai iniciatyvai? Tuo metu buvo paskelbti Lietuvos banko vadovo nuogastavimai, kad komisijos sudarymas tokiais klausimais gali sukelti tam tikros žalos. Aš asmeniškai niekada nesku buvau prisidėjęs prie to, kas gali sukelti žalą. Bet dabar, kai bus tęsiamos šios procedūros, jeigu visi Seimo nariai – ir opozicijos, ir daugumos atstovai – turėtų geros valios nuosirdžiai pasižiūrėti į formuluojamus klausimus, jei sutartume, kad komisijos darbo laikas nebūtų be galo ilgas, manau, galima sudaryti komisiją. Tik nenoriu sutikti, kad tai Vyriausybės narių blaškymasis ar sutrikimas. Pirmas dalykas, sprendimus priimančio bankas. Čia galima pabrėžti, kad Lietuvos

jektams, piliečiams, būtų buvę geriau tą nacionalizuotą banką perduoti nesunaikinant paties banko, jo struktūros ir šiuo veiksmu nestabilizuojant bankinės sistemos? Taigi tikrai iškilo labai daug problemų. Dabar man atrodo, kad Seimas eina procesui iš paskos, bet jokiu būdu ne priešakyje, kaip derėtų. Džiaugiuosi, kad šandien dalyvauja žmonės, kurie laiku kėlė

Šios komisijos klausimas – ne tik „Snoro“, bet ir mūsų valstybės demokratinės santvarkos klausimas

Valentinas MAZURONIS Lietuvos Respublikos Seimo narys

G.JAKAVONIS: Profesore, jūs buvote pirmoji valstybės premjerė, jums teko kalbėtis apie „Snoro“ banką ir su buvusiu premjeru Gediminu Vagnoriumi. Pasak jo, buvo toks laikotarpis, kai po banko „Litimpeks“ grūties beveik bet kurį banką buvo galima uždaryti taip kaip „Snorą“. Nebuvo stabilumo, didesnės kontrolės.

K.PRUNSKIENĖ: Mano įsitikinimu, Seimo kompetencija galėjo būti žymiai svaresnė rengiant, aptariant sprendimą, kaip elgtis su šiuo banku iškilus problemai. Kaip suprantu, Seimas, išskyrus nebent atskirus asmenis, net nežinojo situacijos, kodėl Vyriausybė nebuvo apsisprendusi padaryti tuos lemtingus žingsnius nacionalizuojant, o paskui ir skelbiant banko bankrotą. Taigi neišeitų taip mąstyti ir sudėlioti institucijų kompetenciją, kad komisija tarytum būtų tik pasekmės nustatyti ar įvertinti, kiek sprendimas buvo pagrįstas. Kitaip tariant, šaukštai po pietų.

Jei kalbėtume apie prasmingą įstatymų leidybos institucijos – Seimo įsikūsimą, tai jis buvo prasmingiausias tada, kai reikėjo apsispręsti, ką daryti su banku. Ar būtinai reikėjo nacionalizavus banką, jei jau prie to prieita, skelbti jo bankrotą? O gal kaip tik, ypač galvojančiam apie pasekmes verslo sub-

pervesta 4 mlrd. litų, iš kurių per pusantro milijardo buvo garantiniame fonde laikomi vertybiniais popieriais, bet jie dar neparduoti. Už kiek juos parduos, kaip? Galbūt juos ir parduos, likusi suma turėtų būti atsiimta vykstant bankroto procedūrai. Neaišku, po kiek metų tai bus. Kitaip sakant, mes iš biudžeto jau sumokėjome didžiulius pinigus.

Iš tiesų stebina baimė. Kaip šandien teigiama, dingę 4 mlrd. iš bendro apie 8 mlrd. turto – maždaug 50 proc. banko turėto turto. Nelabai įsivaizduoju, kaip toks bankas galėjo dirbti. Kitas klausimas, kaip dirbo mūsų institucijos, kad 4 mlrd. litų dingsta ir niekas to nepastebi. Oficialūs veiksmai, kurių ėmėsi valdantieji, man, kaip parlamentariui, nesuvokiama.

Pasakykite, ką reiškia Seimo pirmininkės oficialus kreipimasis į Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetą, jis skamba taip: ar Seimo nariai, kurie iniciavo laikinosios komisijos sukūrimą (priminsiu, kad pasirašė 40 Seimo narių), bandydami ar norėdami sužinoti, kas įvyko, nekenkia Lietuvos valstybei ir nacionaliniam saugumui? Palaukite, jeigu mes gyvename demokratinėje valstybėje, apie ką mes kalbame?

Kai šandien paskaitau premjero A.Kubiliaus teiginį, kad tie Seimo nariai, – daugiausia opozicija, – kurie pasisako už komisijos kūrimą, atstovauja ar yra nupirkti didžiųjų kreditorių, tai pirmiausia premjerui noriu priminti, kad didžiausias banko kreditorius šandien yra valstybė. Tokia baimė iš tikrųjų kelia rimtų prielaidų, daug klausimų.

Kodėl šandien visuomenėje nematome inspekcijos ataskaitos, kuria remiantis buvo priimti spren-

dimai sustabdyti banko „Snoras“ veiklą? Kodėl šandien nematome laikinojo administratoriaus S.Friklio darbo rezultato, už kurį jis gavo tuos žymiuosius 17 mln. litų? Kur čia paslaptys? Manau, šios komisijos klausimas – ne tik „Snoro“, bet ir mūsų valstybės demokratinės santvarkos klausimas.

J.RAZMA: Paneigčiau kaltinimus, kad čia kažkas kažko bijo. Jei bijotume, tai sakytume: sudarome dėl šventos ramybės tą komisiją. Būtent ne bijome, o jaučiamo atsakomybę. Jei ponui Mazuroniiui patinka, gali vartoti žodžius „bijo padaryti žalą valstybei neapgalvotais veiksmais“.

O dėl informacijos stygiaus – paminėsiu labai iškalbingą faktą. Nuo lapkričio pabaigos Seimo specialioje raštinėje guli gana svarbi Lietuvos banko pažyma apie visas banko „Snoras“ buvusias inspekcijas, apie buvusius įpareigojimus Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetą, jis skamba taip: ar Seimo nariai, kurie inicijavo laikinosios komisijos sukūrimą (priminsiu, kad pasirašė 40 Seimo narių), bandydami ar norėdami sužinoti, kas įvyko, nekenkia Lietuvos valstybei ir nacionaliniam saugumui? Palaukite, jeigu mes gyvename demokratinėje valstybėje, apie ką mes kalbame?

Kai šandien paskaitau premjero A.Kubiliaus teiginį, kad tie Seimo nariai, – daugiausia opozicija, – kurie pasisako už komisijos kūrimą, atstovauja ar yra nupirkti didžiųjų kreditorių, tai pirmiausia premjerui noriu priminti, kad didžiausias banko kreditorius šandien yra valstybė. Tokia baimė iš tikrųjų kelia rimtų prielaidų, daug klausimų.

Kodėl šandien visuomenėje nematome inspekcijos ataskaitos, kuria remiantis buvo priimti spren-

Dabar man atrodo, kad Seimas eina procesui iš paskos, bet jokiu būdu ne priešakyje, kaip derėtų

Prof. Kazimiera PRUNSKIENĖ Pirmoji Lietuvos Respublikos Vyriausybės vadovė

šo ataskaitą, bet beveik niekam įdomu, kol kas nors neatsitinka.

Tokios didelės sumos pavogti vienu kartu tikrai neįmanoma. Aki-vaizdu, kad šiose schemose dalyvauja tikrai labai daug žmonių, dalyvauja verslo struktūros. Bet tas verslo struktūras privalo prižiūrėti mūsų specialiosios tarnybos. Tai klausimas, kurio, manau, nenorima kelti. Mūsų specialiosios tarnybos atsakingos už priežiūrą.

Trečia, ką buvo galima daryti ir ką dar pasiūlyti daryti su šiuo banku? Atrodo, procedūra dar nėra pasibaigusi, juolab kad ir jai pasibaigus yra įvairių dalykų, kuriuos valstybė pagal savo įstatymų leidybos kompetenciją gali priimti. Klausimas yra toks: ar išties valstybei nebūtų naudinga turėti finansinį banko pavaldą instrumentą, kuris mūsų vietinėje rinkoje galėtų veikti kaip tam tikras žaidėjas? Tuomet jis galėtų vienaip ar kitaip konkuruoti su kitais užsienio bankais. Mano galva, čia atsiverėtų daug įvairių galimybių, bet kodėl nenorima jų svarstyti, sunkiai suvokiama. Juk palaikius šį banką, nebūtų atsiimta daug indėlių, nes valstybė garantuoja, tiesiog tas bankas vienaip ar kitaip plūduriuoja.

G.JAKAVONIS: Informacinė erdvėje buvo ir tokių minčių, kad sprendimai dėl banko bankroto priimti ne Lietuvoje. „Snoro“ bendrasavininkis, Rusijos pilietis V.Antonovas ruošėsi pirkti „General Motors“ akcijas. O turint šias akcijas atsiranda priėjimas prie karinės gamybos, prie Amerikos paslapčių. Negi Amerika kažkur Lietuvoje esančiam bankeliui leistų daryti tokius dalykus? Manau, čia duota labai stipri komanda iš užsienio.

O kalbant apie banko administratorių S.Frikli... Pas mus kaimie yra toks pasakymas: „Kas moka pinigus, tas užsako muziką“. Už tokią algą ir atvažiavęs būtų iš Amerikos. Tuomet man kyla aiškus atsakymas, kodėl nenorėta sudaryti tos komisijos.

J.RAZMA: Manau, kad ne taip. Jeigu norime gerai išspręsti tokį reiškinį kaip „Snoro“ banko situacija, kad ir kaip aukštai save vertintume, Lietuvoje tikrai neraišime tokio specialisto, kuris panašius procesus yra valdęs. Dėl to atlyginimo kiekvienas gali turėti savo nuomonę.

Bet atkreipčiau dėmesį, kad dabar yra bankroto procedūra. Yra kreditoriai, kurie žiūri, kad kuo Lietuvoje veikia daugelis dalykų, kaip savo pareigas vykdo politinė sistema, politinės institucijos. Manau, yra didelis suinteresuotumas neišsiaiškinti, kaip atsitiko, kad prižiūrint Lietuvos bankui vis dėlto tai įvyko. Juk Lietuvos bankas turi didelę patirtį bankrotų srityje. Jis prižiūrėjo ir anuos bankrutavusius bankus, ir valstybinį komercinį.

Iš banko „Snoras“ sunaikinimo vienareikšmiškai laimėjo skandinavų bankai

G.JAKAVONIS: Kai pabandau įžvelgti, kas laimėjo, sakykime, iš banko „Snoras“ sunaikinimo, tai vienareikšmiškai laimėjo skandinavų bankai. Atkreipiau dėmesį, kad kalbėdamiesi vošiojeje erdvėje premjeras ar finansų ministrė akcentuoja tokius žodžius: „Mus pagyrė už mūsų veiksmus Tarptautinis valiutos fondas, Pasaulio bankas“. Ar ne geriau, kad savi pagirtų? Ar tai Lietuvoje priimti sprendimai?

VMAZURONIS: Pirmą kartą komisijos įkūrimą valdantieji blojavę, tas klausimas buvo atmetas.

Lietuvos banko naujoji vadovybė, palyginti su ankstesniąja, veikė gana ryžtingai

Jurgis RAZMA Lietuvos Respublikos Seimo narys

kas nebandytų administratoriui skirti per didelį atlyginimą ar kitus netinkamus mokėjimus. Seimo nariai, susirinkę į komisiją, taip kompetentingai ir akylai nesužiūrės tų procesų. Ir jie neturi tokių mechanizmų, kad daugiau pamatytų, reaguotų, įvertintų, nei dabar tikrai aktyvioje pozicijoje esantys kreditoriai.

G.JAKAVONIS: Mano pastebėjimu, politinis elitas visada išduoda savo tautą. Visoje šioje istorijoje, manau, labiausiai nukentėjo Lietuvos žmonės. **K.PRUNSKIENĖ:** Politinis elitas ateina iš tautos išrinktų žmonių. Neišeina to supriešinti. Deja, visko būna ir ten. Ir tarp paprastų žmonių atsiranda ir vagių, ir žmonių, kurie tampa šventaisiais ar bent kardinolais ir t.t. Visų negalima sulgyinti.

Turime konstatuoti, kad tarp Vyriausybės, Lietuvos banko ir raišybės, kuri buvo ir tebėra, finansų, bankų sistemoje yra per maža sąveika.

Pamenu laikus, kai buvo rengiamas Lietuvos banko įstatymas. Vėliau kūrėsi pats bankas. Ir buvo tokia nuostata, kurią šiek tiek ginčijau, kad bankas – tarytum atskira respublika respublikoje. Kad jis teisiškai nepriklausoma, autonomiška, savarankiška institucija ir Vyriausybė šiukštu neturi netgi domėtis. Kiekvienas bandymas pareikalauti iš Lietuvos banko informacijos, kokią yra padėtis, buvo priimamas kaip iššūkis, kaip jo savarankiškumo pažeidimas.

Bet galvokime kaip savo šalies patriotai, o ne kaip ramiai kur nors sėdintis elitas, kaip jįs pavadinote. Galvokime apie atsakomybę už visų institucijų darbą. O finansų sistema, bankai, kurių aukščiausia instancija – Lietuvos bankas, ir realioji ekonomika, kuri kuria produktą, iš kurios gimsta ir pajamos kaip mokesčiai biudžetui, yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Vyriausybė, Lietuvos bankas turi dirbti ranka rankon. Tai nereikš, kad Vyriausybė turi valdyti banką. Bet tai reikš, kad turi turėti informaciją, turi rūpintis pasekmėmis.

Iš banko „Snoras“ sunaikinimo vienareikšmiškai laimėjo skandinavų bankai

G.JAKAVONIS: Kai pabandau įžvelgti, kas laimėjo, sakykime, iš banko „Snoras“ sunaikinimo, tai vienareikšmiškai laimėjo skandinavų bankai. Atkreipiau dėmesį, kad kalbėdamiesi vošiojeje erdvėje premjeras ar finansų ministrė akcentuoja tokius žodžius: „Mus pagyrė už mūsų veiksmus Tarptautinis valiutos fondas, Pasaulio bankas“. Ar ne geriau, kad savi pagirtų? Ar tai Lietuvoje priimti sprendimai?

VMAZURONIS: Pirmą kartą komisijos įkūrimą valdantieji blojavę, tas klausimas buvo atmetas.

Tada buvo 17 klausimų, dabar, man regis, likę 13. Opozicija neturi tikslo, kaip bandoma parodyti, kad galbūt blogiau būtų valstybei, kad tik būtų prisivogę vieni ar kiti asmenys būtų išsukti.

Vienas iš tų klausimų, kuris labiausiai kluvo valdantiems, tai buvo mūsų klausimas, kada buvo pirmi kontaktai su laikinoju administratoriumi S.Frikliu, kas tuos kontaktus turėjo, kada buvo pasirašyta sutartis dėl jo atvykimo į Lietuvą, kokią ta sutartis ir kas joje parašyta.

Noriu priminti tuos žymiuosius 17 mln. litų. Ant pavidimų, kadangi turiu jų kopijas, visur buvo parašyta, kad tie pavedimai pat būtų galima kalbėti. Jei politinis daryti remiantis sutartimi dėl laikinojo administratoriaus. Galų gale, kas pasirašė sutartį tarp S.Friklio ir Lietuvos valstybės?

Mano galva, niekada nesužinosime tų didžiųjų veikėjų, kurie kuria tam tikras krizes situacijas

Vytautas RUBAVIČIUS Filosofas

Pasirodė, kad šie klausimai, kur aš asmeniškai nematau jokio pajovo valstybei, buvo patys skaudžiausi.

Sakykime, kodėl dabartinis administratorius N.Kuperis pasirašinėja „asmuo, juridškai neatsakingas už savo veiksmus“? Kodėl taip rašoma, nežinau. Bet įrašas labai įdomus ir daug sakantis.

Antra, pačioje bankroto pradžioje Lietuvos banko valdybos pirmininkas aiškino, kad mūsų įstatymai jokiu būdu neleidžia Lietuvoje bankroto administratoriumi skirti užsieniečių. Ir staiga užtenka ūkio ministru pakeisti administratoriaus skyrimo taisyklėmis, ir administratoriumi paskiriamas N.Kuperis, kuris, mano žiniomis, neturi atitinkamų atestatų ar licencijų, įgalinančių vadovauti bankroto procedūrai.

Tokių klausimų, į kuriuos norėtusi žinoti atsakymus, manau, yra labai daug. Čia gali būti paslaptis tų, kurie bijo padaryti vienokius ar kitokius žingsnius dėl savo veiksmų. Todėl mes, kaip piliečiai, pagrindiniai kreditoriai ir šio banko savininkai, turime teisę žinoti.

VRUBAVIČIUS: Mano galva, niekada nesužinosime tų didžiųjų veikėjų, kurie kuria tam tikras krizes situacijas. Manau, visada sveika aiškintis dėl vienos paprastos priežasties: tada parodoma, kad visuomenėje yra tam tikrų jėgų, ypač tarp politinio elito, kad jie nori išsiaiškinti. Todėl kiti veiksmiškai jau nebūtų tokie neatsakingi. Na, kad su šitais galime elgtis kaip norime, viską greitai sutvarkysime ir panašiai. Tai čia kalbant apie amerikiečius arba vakariečius.

Lygiai taip pat galima sakyti, jog mūsų visuomenėje buvo ir tokių gaudų, kad čia galėjo būti ir Rusijos aukščiausio valdžios sluoksniai, kurie mūsų valstybės pareigūnams užsimeinė, kad metas būtų šituos vaikus priگریbti,

nes jie pakankamai prisidirbo ir Rytų šalyje.

Paziūrėkime, kur po to bėgama ieškoti prieglobsčio. Vis dėlto į Angliją, ne į Rusiją. Tarsi ten jau veikty su politinės vadovybės žinia, tai tikrai nebūtų išduoti. Manau, komisija galėtų kelti tokius klausimus, bet realiai reikia suvokti, kad atsakymų į juos nesužinosime.

Veikėjų gali būti nemažai ir čia susipina politiniai ir ypač ekonominiai įvairių finansinių grupių interesai. Bet visi dalykai įvykdomi, negalima kitaip jų įvykdyti, kaip tik su vietiniu pagalba. Jokios užsienio, jokios Europos Sąjungos nei Rytų jėgos negali tiesiogiai veikti valstybėje. Jos veikia per tam tikrus politinio institucinio elito žmones, kurie sužadžia vienas ar kitus žaidimus ne be naudos sau.

Mes juk žinome, kad kilus krizei galima labai gerai pasipelnėti. Visada yra laimėčių iš žmonių bėdų, iš ekonominių nuosmukių ir t.t. Apie tuos laimėčius taip pat būtų galima kalbėti. Jei politinis daryti remiantis sutartimi dėl laikinojo administratoriaus. Galų gale, kas pasirašė sutartį tarp S.Friklio ir Lietuvos valstybės?

ties klientų, tai šiek tiek galėtumėte ir sumokėti. Čia aš ironiškai kalbu.

J.RAZMA: Dėl bankroto administratoriaus paskyrimo iš esmės atakė teismas. Jau yra du teismo nutarimai. Atsakyta, kad viskas gerai. Tai gal ir politikai galėtų gerbti teismo nutarimus ir nekelti tuo problemų.

Dėl laikinojo administratoriaus skyrimo tie neva gąsdinantys klausimai. Šioje dalyje jokiu gąsdinimų nėra. Jau beveik į visus juos atskė Lietuvos banko vadovas.

Konstitucinis Teismas yra pasakęs, kad Seimui nedera sudaryti komisijų tais klausimais ir tuo momentu, kai vyksta išteisinis tyrimas.

Kitas – kad komisija neatsakingais veiksmais nesukurtų prielaidų, kurios sudarytų papildomus pagrindus į mūsų mokesčių mokėtojų milijardus pretenduoti tiems kreditoriams, kurie iš parudodamo banko turto gal ir neatgaus visų savo įdėtų lėšų. Nemanau, kad kreditoriai yra rizikavę, ėmę banko neapdraustus produktus su gromis palūkanomis, kad dėl to dabar turi su jais atsiskaityti visi mūsų mokesčių mokėtojai.

O ką reikšia Seimo nariams tiesiog pakelti rankas? Už tai atsakomybės nėra. Kad nebūtų tai pagrindas išvengti ekstradicijos buvusiesiems bankų savininkams, nes juos sugražinus į Lietuvą ir apklausus, manau, galime tikėtis, kad bus atskleista, kur dar yra papildomai turto, lėšų, kad kuo daugiau būtų atsiskaityta su kreditoriais. Tai čia yra nuogastavimai.

Parėngė Audrė KUBILIŪTĖ

Visa filmuota medžiaga tinklalapyje www.zalgitis.org

Mieli skaitytojai, kviečiame aktyviai rinkti Lietuvos nacionalinę vertybę - nugalėtojus skelbsime jau kitą mėnesį.

Dienraštis „Respublika“ kartu su „Zonta International“ jau penkerius metus organizuoja „Respublikos nacionalinių vertybių rinkimus“. Kiekvieną savaitę dienraštyje spausdinamos žmonių aprašytos vertybės. Redakcija laikosi nuostatos, kad kiekviena istorija, patekusi į laikraščio puslapius, jau yra vertybė. Kiekvienas žmogus, ieškojęs, rašęs ir siuntęs mums aprašytas istorijas, nusipelnė didžiausios pagarbos.

Kompetentinga komisija, sudaryta iš įvairių sričių specialistų, kultūros pasaulio atstovų, iš penkių kategorijų nominantų atranka geriausiosios - jie ir tampa metų nugalėtojais. Tarp jų - ir didžiausio skaitytojų palaikymo sulaukusio nominacija.

Metams pasibaigus Vilniaus miesto rotušėje nugalėtojams įteikiama specialiai šiam projektui skulptoriaus Viktoro Tunkevičiaus sukurta statulėlė „Šakelė“.

„Nacionalinių vertybių“ apdovanojimų vakarą paskelbiami šeši nominacijų nugalėtojai: „Žmogus amžininkas“; „Žmogus istorinė asmenybė“; „Istorinis faktas“; „Reiškinys, garsinantis Lietuvą“; „Daktas, objektas, garsinantis Lietuvą“; „Respublikos“ skaitytojų balsas“.

Kiekvienam nominantui įteikiama Garbės raštas ir dienraščio „Respublika“ prenumerata, o kiekvienam rašiusiam - Padėkos raštas ir dienraščio „Respublika“ prenumerata. Renginyje apibendrinamas metus trukęs projektas, kuriame gėluoju dalyvauti kiekvienas Lietuvos žmogus.

Nacionalinių vertybių rinkimams - penkeri metai

1 Lietuvos dailės istoriko, muziejininko, tapytojo, grafiko **Vlado Drėmos** (1910-1995) 100-ąsias gimimo metines Lietuva minėjo parodomis, prisiminimų vakarais. Jis Vilniaus dailės akademijos garbės daktaras, Nacionalinės premijos laureatas, pirmasis Vilniaus garbės pilietis.

5 2000-ųjų gegužę popiežius Jonas Paulius II meldėsi ir už dr. **Stanislovą Mačiulį**, „Gelbėjo kitus, žuvo patys“ - šie žodžiai iškalni grąžino paminkle trijų Panevėžio chirurgų - dr. S.Mačiulio, dr.Juozo Žemgūlio ir Antano Gudonio - atminimui.

9 Dailininko **Antano Krištopaičio** spalvinių darbų albumai („Lietuvos medžiai“ - per 150, „Lietuvos bažnyčios“ - apie 700, „Lietuvos mūšiniai“ - per 200 piešinių) nesiliauja stebėję, kiek daug gali padaryti vienas (net ir dvasiškai bei fiziškai ilgus metus kankintas!) žmogus, atkakliai eidamas paskui savo talento kelrodę žvaigždę!

2 Pedagogas, Lietuvos nusipelnęs šachmatų treneris, amžininkas „Karalienės belaisvis“ **Vitalijus Andriušaitis**, 50 metų ugdes vaikų žinių troškimą, protą, ne tik paliko „kibirktėlę savęs“, bet ir daugeliui jų pasuko gyvenimo kelią visai kita linkme.

6 **Pranas Jodelė** (1871-1955) - cheminių statybinų technologijų Lietuvoje pradininkas, cemento gamybos pionierius, inžinierius, Lietuvos universiteto (Vytauto Didžiojo universitetas nuo 1930 m.) rektorius, praeororius, universiteto statybų komisijų pirmininkas, Technologijos fakulteto profesorius.

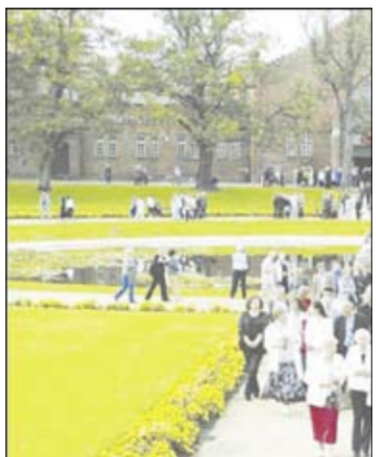
10 Lietuvos karo akademijos profesorius **Algirdas Ažubalis**, hab. socialinių mokslų daktaras, monografijų, šimtų mokslinių ir mokslo, populiarinio straipsnių autorius, pirmiausia save laiko mokytoju. Iš 54 metų bendro pedagoginio stažo 25 atidavęs mokyklai nė vienos dienos nėra suabejojęs dėl savo pasirinkimo.

3 Mažosios Lietuvos visuomenės ir kultūros veikėjas, tautosakininkas, poetas, teologas **Liudvikas Gediminas Rėza** (1776-1840) - vienas ryškiausių XIX a. pradžios lietuvininkų, apibendrinusių lietuvininkų kultūros pasiekimus iki XIX a. ir padėjusių pagrindus XIX a. lietuvių kultūrai.

7 Į gobelenų audimo meno subtilybes **Aldona Žaromskienė** atėjo per aukšnę savo kantrybę. Bet užtat jie žavėjo, kiekvienas kažką bylojo žmogaus širdį. Ypač daug šviesių kūrybinių polėkių į jos sielą atplūdo po šalies Nepriklausomybės atkūrimo. Ji audė skubėdama, netausodama silpstančių jėgų. Visus jos kūrybinius būty sunku bešvardyti!

11 Nuo 2006 metų Plungėje, M.Oginskio dvare, vyksta Tarptautiniai **Mykolas Oginskio festivaliai**, kurių tikslas - pagyventi Žemaitijos regiono kultūrinį gyvenimą, supažindinti su Europos šalių muzikine kultūra, iškiliausiais šalies ir užsienio atlikėjais, taip kompensuojant muzikos stygių periferijoje.

4 Medicinos profesore **dr. Aldona Balcytė** (L.Baltch, g. 1926 m.) savo mokslo tiriamąją veiklą apibūdina kaip darbą „su baltaisiais kraujo kūneliais ir bakterijomis, norint sužinoti, kaip antibiotikai padeda nugalėti infekcijas“. Ji yra 200 mokslinių publikacijų autorė arba bendraautorė.

8 1801 m. vasario 16 d. Nasrėnų kaime, Salantų parapijoje, Telšių pavieta, gimė **Motiejus Valančius**, Žemaičių vyskupas, tautos dvasios puoselėtojas ir palaikytojas. Šiandien jis mums vėl tampa nacionaline vertybe, kuria galime didžiuotis.

12 **Koplyčios**, nedideli, vieno dviejų aukštų katalikų kulto pastatai, mūsų krašte buvo statomi nuo seno prie vienuolynų, pilių, dvarų, rūmų, mokslo įstaigų, ligoninių, bažnyčių, kapinių teritorijose. Daug jų - griautų, atstatytų, naujai išgrąžintų - ir šiandien lyg mirusįjį karalystės sargybiniai tebestovi kapinėse.

13 G.Petkevičaitė-Bitė asmeniniu pavyzdžiu ir veikla parodė, ką galima nuveikti kitų labui. Suvokdama, kad tik apsisvietęs žmogus gali kokybiškai ir prasmingai gyventi, ji su J.Juškyte, V. Kudirka ir J.Jablonskiu 1884 m. įkūrė Lietuvoje visuomeniniais pagrindais veikusią „ŽIBURELIO“ draugiją.

17 Kunigas, kompozitorius **Teodoras Brazys** gimė 1870 m. Vargonauti mokėsi pas Pabržės vargonininką, vėliau Rokiškyje, Vilniaus kunigų seminarijoje. 1900 m. šventintas kunigu. 1905 m. jis įstojo į bažnytinės muzikos mokyklą Regensburge. Parašęs konkursines „Mišias“ ir „Fugą“ keturiems balsams, gavo atestatą su „cum laude“.

21 **Steponas Darius** gimė 1896 m. Su Stepono Dariaus vardu susijusios gražiausios Lietuvos sporto tradicijos, nes jis buvo vienas iš sporto organizatorių ir pradininkų Lietuvoje. Jam patiko krepšinis. 1922 m. jis žaidė pirmose oficialiose Lietuvos vyrų krepšinio rungtynėse. Vėliau tapo krepšinio teisėju.

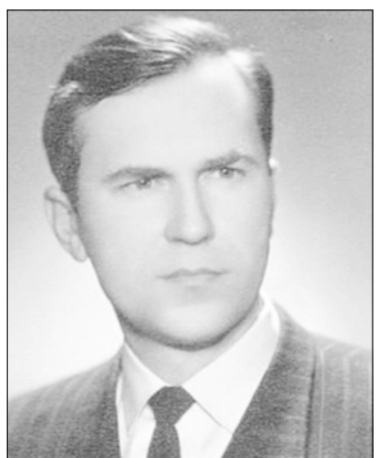
14 **Petro, Antano ir Jono Vileišių** žygis prasidėjo XIX a. pabaigoje, bet tęsiasi iki šiol. Istorinis brolių gyvenimo ir veiklos laikotarpis, jų modernios Lietuvos kūrimo darbų aidai pasiekia ir mus, primena ir moko, kaip galima pasitarnauti Lietuvai, gyventi visos tautos gyvenimu.

18 **Zinaida Emilija Kanevičienė** gimė 1893 m. Trakų apskrityje, anksti tapo našlaite ir buvo įdukrinta. Baigusi gailėstingųjų seserų mokyklą Zinaida 1919 m. dirbo Lentvaryje, vėliau Vilniaus apskrityje Raudonajame Kryžiuje gailėstingąja seserimi, 1922-1924 m. - Kauno karo ligoninėje.

22 **Jono Biržiskio** gyvenimo epopėja gali nustebinti savo nenusipėjimais vingiais Lietuvoje ar kitoje šalyje gyvenantį žmogų. Tokią arba kitokią, bet taip pat realią ir tikrą istoriją gali papasakoti kiekvienas žmogus, kuris visą savo likusį gyvenimą praleis su neištrinamu ženklų širdyje. Ženklų, kuriame ryškiai įspausas žodis TREMTINYS.

15 Lietuvos medicinos pažanga XX amžiuje neįsivaizduojama be Lietuvos širdies chirurgijos patriarcho **prof. Algimanto Marcinkevičiaus** atliktų darbų. Šis gydytojas pirmas Lietuvoje atliko: inkstų ir širdies persodinimų, modernios kraujagyslių chirurgijos operacijas.

19 Kiek skausmo jos širdy sutilpo, kaip nė vienoj kitoj. Partizanų **Motinos**. Kažkur toli visa tai pasilikę. Kažkaip per toli.

23 Miškingame Varėnos krašte, įsisiautę į žaliausius pušynus, įsikūrė **Žiūrai**. Jame gyvenantys žmonės tarsi suaugę su gražia gamta ir senovine buitimi. Jie saugo savo tradicijas, amatus ir dainuoja nuostabias dainas. Prieš 40 metų įsikūręs etnografinis ansamblis šiandien garsus visoje Lietuvoje, o jo atliekamos dainos pasklido po atokiausius kampelius.

16 2011 metai į šalies istoriją įrašyti kaip Laisvės gynimo ir Didžiųjų netekčių atminimo metai. Kraupūs prieš 70 metų birželio mėn. (1941) įvykiai neaplenkė ir Panevėžio. Tais metais žiuriai nužudyti 3 chirurgai: Juozas Žemgūlys, Stanislovas Mačiulis ir **Antanas Gudonis**.

20 Visą savo gyvenimą žmonėms ir Lietuvai paskyrusio **Juozo Žemgūlio** darbo vaisius skiname ligi šiol. O tragiška neteisingai apkalrinto daktaro mirtis neleidžia pamiršti, kokiais idealais vadovaudamasis šis žmogus gyveno.

24 **Pranas Liubinas** gimė 1910 m. JAV. Jo tėvai - išeiviai iš Lietuvos. Amerikoje baigė mokslus, pradėjo žaisti krepšinį. 1936 m. su JAV komanda tapo pirmuoju lietuviu, iškovojusiu olimpinį aukso medalį. Vėliau atvykęs į Lietuvą ne tik žaidė krepšinį, bet ir treniravo Lietuvos rinktinę. 1939 m. Europos pirmenybėse Lietuvos komanda tapo čempione.

Visi pretendentai

- Vladas DRĖMA - ištikimas paminklosaugos riteris
- Vitalijus ANDRIUŠAITIS. Gyvenimas - šachmatai
- Lietuvių kultūros puoselėtojas Liudvikas Gediminas RĖZA
- Aldonos BALCYTĖS gyvenimo siekis - tarnauti žmonėms
- Gydytojas Stanislovas MAČIULIS
- Profesorius Pranas JODELĖ
- Audėja Aldona ŽAROMSKIENE
- Tautos dvasios puoselėtojas Motiejus VALANČIUS
- Dailininkas Antanas KRISTOPAITIS
- Mokytojas Algirdas AŽUBALIS
- Mykolas OGINSKIO festivaliai
- Lietuvos KOPLYČIOS.
- „ŽIBURELIO“ draugija
- Broliai VILEŠIAI
- Akademiko prof. Algimanto MARCINKEVICIAUS talentai
- Gydytojas Antanas GUDONIS
- Teodoras BRAZYS - atsidavęs Tėvynei ir Bažnyčiai
- Medicinos sesuo Zinaida Emilija KANEVIČIENE
- Partizanų MOTINA
- Gydytojas Juozas ŽEMGULYS
- Krepšinio pradininkas Lietuvoje Steponas DARIUS
- Didžioji Jono BIRŽISKIO kelionė
- ŽIŪRŲ kaimas
- Krepšinininkas Pranas LUBINAS
- Šimtmetį žaliuojanti Šiaulių „RUTA“
- Didi MAŽOJI Lietuva
- Jonas PETRONIS - apsaugęs leidyklos rūpesčiais
- Generolas Silvestras ŽUKAUSKAS
- Dievdirbių Lionginas ŠEPKA
- Lietuvos KREPŠININKAI
- Krepšinininkas Feliksas KRAUČIŪNAS
- Sportininkas Stasys ŠACKUS
- Gediminas AKSTINAS - lietuvių alpinizmo pionierius
- Paminklinė KRISTAUS PRISIKĖLIMO BAČNYČIA
- Kunigas Ambraziejus JAKAVONIS
- Tautodailininkas Feliksas VARGONAS
- Kultūros ir politikos veikėjas Stasys ŠLINGAS
- PERLOJOS Respublika
- „LAISVĖS“ paminklas
- Dailininkas Vytautas PEČIUKONIS
- Dailininkas Kazys ŠIMONIS
- MARGIONIŲ kaimas
- Adomo PETRAUSKO etnografiniai turtai
- Etnokultūros klubas KUKUMBALIS
- Mokytojas Vidas ABROMAITIS
- Vilniaus medicinos draugija
- Lietuvos jūrų muziejus
- Visuomenės šviesulys Stanislovas MORAVSKIS
- Poetas Marcelijus MARTINAITIS

Prezententų sąrašo tęsinio „Respublikoje“ ieškokite kitą savaitę

KOVO MĖNESIŲ VILNIAUS ROTUŠĖJE VYKS APDOVANOJIMAI

Į apdovanojimų vakarą nuširdžiai kviečiame visus 2011 metų projekto dalyvius. Prašome visus rašiusius 2011 metais paskambinti į redakciją ir pranešti tikslų savo adresą, kuriuo galėtume išsiųsti kvietimą į šį renginį bei dienraščio „Respublika“ prenumeratą. Tel. pasiteirauti (+370-682) 16-558.

KVIEČIAME BALSUOTI UŽ JŪSŲ PASIRINKTĄ PRETENDENTĄ

iki š.m. kovo 1 d. paštu: „Nacionalinių vertybių rinkimai“. A.Smetonos g.2, Vilnius LT-01115, arba www.respublikosvertybes.lt. Laimėtojai bus paskelbti kovo 16 d.

K.Bizauskas - jauniausias 1918 m. signataras

Kazys Bizauskas buvo vienas mūsų tautinio atgimimo veikėjų, kuris kartu su kitais lietuvių veikėjais Pirmajam pasauliniam karui baigiantis prikėlė Lietuvą laisvam, nepriklausomam gyvenimui. Į aktyvią politinę veiklą įsitraukė dar būdamas gimnazijos žemesnėse klasėse. Vėliau jauniausias Lietuvos Tarybos narys, 1918 m. Vasario 16-osios Akto signataras, Steigiamojo Seimo narys, švietimo ministras, diplomatas, ministro pirmininko pavaduotojas paskutinėse dviejose nepriklausomos Lietuvos vyriausybėse.

Gyvenimo kelrodė žvaigždė

Paties K.Bizausko paliktų žinių apie savo veiklą išliko nedaug. Jis rašė dienoraštį, bet šis ir jo kiti užrašai pranyko Pirmojo pasaulinio karo metu. Vėlesnių laikų užrašai dingę sovietų okupacijos metais. Tad jo gyvenimą ir veiklą galime atkurti iš netiesioginių šaltinių. Gimnazijos metais buvo ramaus būdo, blaiviai mąstantis, santūrus jaunuolis. Vėliau amžininkų apibūdinamas kaip garbingas lietuvis, tiesus, aštraus ir greito mąstymo, atviras, gerbiantis skirtingas žmonių nuomones. Jo gyvenimo kelrodė žvaigždė - gili meilė Lietuvai - tėvų žemei ir jos žmonėms. Dar jaunas būdamas jis suprato, kad lietuvis inteligentas turi dalytis su tauta džiaugsmiais ir rūpesčiais, kad negalima jos apleisti, kai tautą užgula sunkūs laikai. Tokio nusistatymo laikėsi Pirmojo pasaulinio karo metais, kai vokiečiai okupavo Lietuvą. Jis liko krašte, kai dauguma inteligentų pasitraukė į Rusijos gilumą. Sovietams okupavus Lietuvą, liko ištikimas duotiems priekams. 1940 m. jo šeima ir bičiuliai įtikinėjo ir ragino bėgti iš Lietuvos. Jis nebėgo, nors ir jautė, kad apsisprendimas likti okupuotame krašte gali kainuoti jam gyvybę...

Šeima

K.Bizauskas gimė 1893 m. vasario 2 d. (pagal tuometį senąjį kalendorių, pagal naująjį - vasario 15 d.). Kituose šaltiniuose nurodoma 1892 m. Gimimo vieta tikriausiai buvo Paviluosta (lietuviškai Povilo Uostas, rusiškai - Pavlovo) Kuldigos apskrityje Latvijoje. Sovietinės lietuviškosios enciklopedijos, Bostone išleisti „Lietuvių enciklopedija“ ir kai kurie kiti šaltiniai nurodo jo gimtinę buvus

► Kazys Bizauskas (1892-1941 m.)

Vildūnų kaimą, Joniškėlio vls., Biržų aps. (dabar Pasvalio rajonas). Tuo tarpu Nepriklausomybės metais pradėtoje leisti „Lietuviškoje enciklopedijoje“ ir kitur jo gyvenimo pradžios vieta nurodoma Paviluosta. Jo šeima teigė, kad Kazys gimė būtent čia. Tikėtina, kad taip buvo sumaišytos jo ir tėvo Kazio gimimo vietos.

Tėvas buvo apsišvietęs žmogus, vienas pirmųjų Lietuvos kooperatinkų, steigęs kooperatyvus Kuršo Skaistkalnėje, Pašvitinyje, Pumpėnuose, Kupiškėje ir Anykščiuose. Motina Karolina Jankauskaitė-Bizauskienė pagal mirties metriką buvo „Panevėžio apskrities, Joniško parapijos valstietė“. Ji susirgo džiova ir mirė 1895 m. liepos 8 d. Skaistkalnės miestelyje, išgyvenusi vos 22 metus. Kazys, vienintelis jos sūnus, tuo metu buvo trejų. Šeima buvo religinga, tokia dvasia ir Kazimieras buvo auklėjamas.

Pirmieji mokslai

Atrodo, kad gimus Kaziumi Bizauskai išsikėlė iš Paviluostos ir 1895 m., kai mirė motina, jau gyveno Skaistkalnėje. Kur pradėjo mokytis jaunas Kazys, nėra žinoma. Nėra žinių, kur tėvas ir sūnus Bizauskai gyveno iki tėvo mirties 1907 m. Tikėtina, kad pradžios mokyklą lankė Latvijoje. 1903 m. rudenį Kazys įstojo į Mintaujos gimnaziją.

1903-1904 m. kun. Povilas Dogelis už lietuvišką veiklą caro valdžios buvo nubaustas kalėti Kretin-

► Kazio Bizausko gyvenimo kelrodė žvaigždė - gili meilė Lietuvai - tėvų žemei ir jos žmonėms

gos vienuolyne. Savo atsiminimuose jis rašo, kad Mintaujos gimnazijos mokyns K.Bizauskas, atvykęs pas savo dėdę kun. Antaną Bizauską atostogauti, mokė jį latviškai. Ta pažintis vėliau giliai paveikė jauną Kazimierą. Kitas, neabejotinai turėjęs didelę įtaką jaunai asmenybei, buvo jo dėdė kun. Antanas Bizauskas (1861-1937). Katalikų bažnyčios istorijos žinovams, vienuoliams pranciškonams geriau žinomas kaip tėvas Pranciškus. Lietuvos pranciškonų ordino atnaujintojas, savarankiškos Šv. Kazimiero provincijos įsteigėjas ir pirmasis provincijolas. Dėdė jaunuoliui įdiegė gilų tikėjimą, pagrįstą krikščioniška pasaulėjauta, ir meilę savo Tėvynei. Mirus tėvui, tai jis globojo ir leido į mokslus našlį Kazimierą.

1906 ar 1907 m. K.Bizauskas buvo išsiųstas mokytis į Šveicariją. Dėdė buvo nepatenkintas rusų mokyklos auklėjimu. Kita priežastis galėjo būti tėvo ir dė-

dės susirūpinimas dėl jo sveikatos. Tėvas 1906 m. dar buvo gyvas, bet neilgai pagyvenęs mirė. Mirties priežastis nežinoma. Matyt, nuo džiovos. Palaidotas Anykščiuose. Jaunasis Kazimieras jaunystėje buvo liesas, smulkaus sudėjimo vaikas. Tai buvo pavojinga susirgti šia tuomet nepagydoma liga. Kazimieras mokėsi privačioje katalikų gimnazijoje Švyco mieste. Miestelis išikūręs netoli Liucerno ežero. Gavęs žinią apie tėvo mirtį, jaunuolis skaudžiai išgyveno šią netektį. Tuo metu ėjo keturioliktą metą.

1907 ar 1908 m. dėl nepalankių gyvenimo sąlygų Šveicarijoje K.Bizauskas grįžo į Lietuvą ir pradėjo mokytis Vinogradovo gimnazijoje Vilniuje. Po vienu ar dvejų mokymosi metų persikėlė į Kauną, grafo Platovo gimnaziją. Žinoma, kad 1910 m. jis lankė šios gimnazijos šeštą klasę.

Gimnazijoje rado vienminčių ir tapo jų savotišku vadu. Kuopelėje buvo įvairių pažiūrų jaunuolių. Vėliau ši kuopelė suskilo į ateitininkus ir aušrininkus. Iš pradžių Kazys lyg prijautė aušrininkams. 1911 m. jis dalyvavo aušrininkų konferencijoje Šiauliuose. Juos vienijo 1910 m. pradėtas leisti moksleivių laikraštis „Aušrinė“. Vėliau Kazys pasuko pas ateitininkus ir buvo vienas aktyviausių ateitininkų veiklos organizatorių. Katalikai moksleiviai Kaune leido savo laikraštį „Ateitis“. Pirmasis numeris pasirodė 1910 m. rugsėjį. Jis buvo paruoštas 6 klasės gimnazisto Kazio Bizausko-Kasaičio. Toks buvo pirmasis jo slapyvardis.

1913 m. Kazys baigė grafo Platovo gimnaziją Kaune. Baigęs mokslus, K.Bizauskas išvyko į Maskvą mokytis universitete teisės mokslų. Studijuodamas Maskvoje buvo aktyvus Maskvos lietuvių studentų ateitininkų „Rūtos“ draugijos narys. K.Bizausko mokslus nutraukė 1914 m. prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas.

Pečius užgula sunkūs laikai

1915 m. vasarą grįžo į Lietuvą. Apsistojo Pumpėnuose pas tetą Barborą. Dažnai važinėjo į Vilnių, vaidino lietuvių vaidinimuose, kuriuos organizavo „Rūtos“ draugija. Vokiečiams užėmus Lietuvą, liko okupuotame krašte.

Panevėžyje likę kunigai J.Staikauskas, J.Maciejauskas, P.Liepa ir kiti, palaikomi K.Bizausko, dirbo

aktyvų visuomeninį darbą, mokytojų pirmojoje lietuvoškoje gimnazijoje.

1917 m. K.Bizauskas buvo pakviestas į Lietuvių konferenciją, nors jam ėjo tik 24 metai (organizacinio komiteto nutarimu į konferenciją turėjo būti kviečiami asmenys, sulaukę 25 metų). Jis tapo jauniausiu Lietuvos Tarybos nariu, jam teko garbė ir atsakomybė pasirašyti 1918 m. nutarimą dėl Lietuvos valstybės atkūrimo.

1919 m. rudenį grįžęs į Lietuvą, lapkričio 5 d. vedė gimnazijos laikų draugę Pauliną Liepaitę. Po vestuvių su žmona grįžo į Londoną ir apsigyveno Lietuvos pasiuntinybėje. Prasidėjo sudėtinga diplomato, valstybės politiko karjera.

1919 m. vienas Lietuvos ūkio banko steigėjų, 1919-1920 m. Lietuvos delegacijų pasitarimuose su Anglija ir Sovietų Rusija narys, 1920 m. Steigiamojo Seimo narys, Kazio Griniaus (1920-1922) Ministrų kabinete švietimo ministras, 1922 m. paskirtas Lietuvos atstovu Vatikane, 1923 m. - JAV, 1927 m. - Latvijoje, 1928 m. - D.Britanijoje, 1930 m. - Olandijoje. Nuo 1931 m. įgaliotasis ministras Užsienio reikalų ministerijoje, Teisių ir administracijos departamento direktorius. 1939 m. sausio 1 d. užsienio reikalų ministras K.Bizauską paskyrė nepaprastuoju pasiuntiniu ir įgaliotuoju ministru Latvijoje. Tai buvo svarbus paskyrimas, nes Vokietijai okupavus Klaipėdą ir jo kraštą, Lietuva praktiškai liko be savo uosto. Lietuva prašė Latvijos suteikti lengvatų, naudojantis Liepojos uostu. Tačiau Latvija, matyt, bijodama Vokietijos, atsisakė išleisti net vienintelį Lietuvos karo laivą „Antanas Smetona“. Jono Černiaus (1939 m.) Ministrų kabinete K.Bizauskas tapo ministro pirmininko pavaduotoju, vėliau tas pačias pareigas ėjo 1939 m. lapkričio 22 d. sudarytoje A.Merkio vyriausybėje, atgavus Vilnių, K.Bizauskas kartu paskirtas ir vyriausybės įgaliotiniu Vilniui bei jo kraštui.

1940 m. sovietų saugumo tarnybai prisipažino: „Aš prisipažįstu kaltas, kad 1917-1918 m. kovojau dėl nepriklausomos tautinės Lietuvos valstybės sukūrimo [...]. Aš prisipažįstu, kad 1918-1919 m. padėjau sukurti Lietuvos kariuomenę, kuri turėjo kovoti prieš sovietus kai kuriose Lietuvos dalyse [...]“. To pakako. Kaltinamojoje išvadoje - visas gyvenimas, darbas nepriklausomos Lietuvos valstybėje traktuotas kaip nusikaltimas darbo liaudžiai, tarybų valdžiai, o pats kaltinamasis - kaip užkietėjęs, nepataisomas priešas.

Prasidėjęs Sovietų Sąjungos ir Vokietijos karui, jis drauge su kitais lietuvių kalniais evakuotas į Sovietų Sąjungos gilumą. K.Bizauskas 1940 m. birželio 26 d. sovietų budelių buvo sušaudytas Polocko rajone, netoli Bygaso stoties. Ilgą laiką buvo manoma, kad buvo nužudytas Žervėnėje, prie Minsko. Tuo metu K.Bizauskui ėjo 49-iejį. Taip žuvo vienas pirmųjų kovotojų už Lietuvos Nepriklausomybę.

Vertybė gali būti:

- ⊗ ŽMOGUS – AMŽININKAS
- ⊗ ŽMOGUS – ISTORINĖ ASMENYBĖ
- ⊗ ISTORINIS FAKTAS
- ⊗ REIŠKINYS, GARSINANTIS LIETUVĄ
- ⊗ DAIKTAS, OBJEKTAS

Surinkime, įvardykime ir išsaugokime tai, kas vertinga ir brangu!

Siųskite savo istorijas, o mes pasistengsime, kad apie jas išgirstų visa LIETUVA.

www.respublikosvertys.lt

RESPUBLIKA

Juozas Brazauskas,
istorijos mokytojas ekspertas,
Panevėžio Kazimiero
Paltaroko gimnazija